עין משפט
נר מצוה

לה א ב ג ד ה מיי' פכ"א מהל' מכירה הל' כב טוש"ע ח"מ סי' ריח סעיף כ:

רבינו גרשום

קא טעי י' דינר. אמר פחות ממה ששוה: והאי דאמר מנה טעי י' יותר משויו: אדרבה. מאי חזית דאזלת בתר הני תרי א) דאזלי חד בתר כ' וחד בתר מנה וממצעת ליה אאמצע זיל בתר הני בתראי דחד אמר מנה וחד אמר ל' וממצע ליה בק"י. ומשני ר' אלעזר לעולם בתר צ' דינר הוא דאזלי דנקוט הני תרי בידך דחד אמר כ' סלע וחד אמר מנה משום דמתורת מנה לא מפקי ליה לקרקע דליכא בהו דשם ליה טפי ממנה אבל מאן דאמר ל' סלע מפיק ליה מתורת מנה: אחרים אמרו עושין שומא ביניהן. בין הראשון ובין השלישי ומשלשין מה שיש ביניהן דבין ההוא דאמר כ' דהיינו פ' דינר ובין מאן דאמר ל' דהיינו ק"כ דינר איכא ביניהו מ' דינר וחלק מ' לג' חלקים ונמצא לכל חלק וחלק תליסר ותלתא ואמטול הכי מתחלקין הכי דהאי ארעא תשעין ותלתא ותילתא שויא והאי דקאמר כ' דהיינו פ' הוסיף עליהן תליסר ותלתא הרי כאן תשעים ותלתא ותילתא וקא טעי האי תוספת דאמר פחות ממה ששוה. והאי דקאמ' מנה קא טעי תליסר ותלתא לקמי' טפי והשתא תוסיף הני תליסר ותילתא על תשעין ותלתא הרי כאן ק"ו וב' שלישין והאי דלא קאמר האי תוספת שעל המנה סבר מסתאי כלומר די לי שהוספתי על חבירי כל כך שהוא אומר פ' דינר ואני אומר ק' ומוסיף עליו כ' דינר: אדרבה. מאי חזית דאזלת בתר הני דכ' ומנה זיל בתר הני דחד אומר במנה וחד אמר ל' לאוקמי נמי האי ב) שלש שומא והכא מצית לפרש האי ארעא מאה ותליסר ותלתא שויא כלומר בין האי דאמר כ' למאן דאמר ל' איכא מ' דינר חלוק מ' לג' חלקים תמצא לכל חלק תליסר ותילתא ומש"ה האי דקאמר מנה טעי תליסר ותילתא ואמר פחות משוויה והאי דקאמר ל' טעי תליסר ותילתא לקמיה טפי משוויה ובדין הוא דנימא טפי מק"כ דינר בו' ושני שלישים והאי תוספ' ו' דינר ושני שלישי בדין הוא דבעי לאיסופי על ל' סלעים אלא סבר מסתאי דקא מטפינא על חבירי שאמר מנה כ' דינר. ומאי חזית דאזלת בתר הני זיל בתר הני. ומשני לעולם בתר האי דשויא ליה מנה דינא הוה דאזלי דמתורת ק' לא מפקי לי' אבל האי דשויה ליה ל' קא מפיק ממנה. וטעמא דאחרים לא ידעי' משום דאיכא לאקשויי עלייהו כדמקשי' אדרבה האי ארעא כו' ועוד ובדין הוא דלימא טפי ולא פסקי למילתייהו והיכי נעביד הלכתא כותייהו ומש"ה אמר טעמא דאחרים לא ידעינן: דייני גולה. שמואל וקרנא אמרו כמילתא דאחרים קא פרשי' לי' ומקשי' להו כמו לאחרים: פיס' האומר לחבירו חצי שדה אני מוכר לך. והיתה אותה שדה חציה עידית וחציה זיבורית וכל אותה שדה שוה ל' דינר. אבל חציה האחד שוה כ' דינר וחציה האחר שוה י' דינר אם נותן לו חציה השדה הכחוש משמנין ביניהם. כלומר ישומו כמה חלק זה

דמתורת מנה לא מפקי ליה. וליכא למימר דניזיל בתר בתראי דלא גרעי ממנה דיש לתפוס המועט כדפ"ה: **מסתייה** דקא טפינא [כולי האי] אחבראי. שכן הסדר דשנים הפוחתים מדברים תחלה:

אדרבה האי ארעא מאה ותליסר ותילתא שויא. תימה לר"י דהשתא אי לא הוי אלא תרי דחד אמר מנה וחד אמר שלשים הוה אמינא דמאה ועשרה שויא דכן האמת נראה לכ"ע והשתא דאיתיה להאי דפחות מכולהו אמר תלתא ותילתא הוי טפי:

הדרן עלך בית כור

תשעין שוה והאי דקאמר עשרים דקא טעי עשרה לאחוריה והאי דקא אמר מנה קא טעי עשרה לקמיה אדרבה האי ארעא מאה ועשרה שויא והאי דקאמר מנה קא טעי עשרה לאחוריה והאי דקאמר שלשים קא טעי עשרה לקמיה נקוט מיהת תרי קמאי בידך דמתורת מנה לא מפקי ליה אחרים אומרים עושין שומא ביניהן ומשלשין קא סברי האי ארעא תשעין ותלתא ותילתא שויא האי דקא אמר עשרים קא טעי תליסר ותילתא לאחוריה והאי דקאמר מנה קא טעי תליסר ותילתא לקמיה ובדין הוא דלימא טפי והאי דלא קאמר סבר מיסתאי דקא מטפינא כולי האי אחבראי אדרבה הא ארעא מאה ותליסר ותלתא שויא האי דקאמר מנה קא טעי תליסר ותלתא לאחוריה והאי דקאמר שלשים טעי תליסר ותלתא לקמיה ובדין הוא דקאמר טפי סבר מיסתאי דקא מטפינא כולי האי אחבראי נקוט מיהת תרי קמאי בידך דמתורת מאה לא מפקי ליה אמר רב הונא הלכה כאחרים אמר רב אשי טעמא דאחרים לא ידעינן הלכתא עבדינן כוותיהו (א) תנו דייני גולה עושין שומא ביניהן ומשלשין אמר רב הונא הלכתא כדייני גולה אמר רב אשי טעמא דדייני גולה לא ידעינן הלכתא עבדינן כוותייהו: **מתני'** [א]האומר לחבירו חצי שדה אני מוכר לך משמנין ביניהן ונוטל חצי שדהו חציה בדרום אני מוכר לך משמנין ביניהן ונוטל חציה בדרום והוא מקבל עליו מקום הגדר חריץ ובן חריץ וכמה הוא חריץ ששה טפחים ובן חריץ שלשה: **גמ'** א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן [ב]לוקח נוטל כחוש שבו (א) א"ל רבי חייא בר אבא לרבי יוחנן והא אנן משמנין ביניהן תנן א"ל אדאכלת כפנייתא בבבל תרגימנא מסיפא דקתני סיפא חציה בדרום אני מוכר לך משמנין ביניהן ונוטל חציה בדרום ואמאי משמנין ביניהן והא חציה בדרום אמר ליה [ג]אלא לדמי [ד]ה"נ לדמי: מקבל עליו מקום גדר כו': [ה]תאנא חריץ מבחוץ ובן חריץ מבפנים וזה וזה אחורי גדר כדי

תשעים. דינר שויא דהיינו כ"ב סלעים וחצי וכל אחד טועה מעט זה שאומר כ' מזלזל שתי סלעים ומחצה משויין וזה שאומר מנה מעלה בדמים שתי סלעים ומחצה דניחא ליה למימר ששניהן טועין קצת זה למעלה וזה למטה ונאמר דשוה צ' דהיינו כ"ב סלעים ומחצה דהשתא אזלינן בתר דברי שנים הפחותים ותפסת מועט תפסת ולא נלך אחרי מי שאומר מנה ונימא דהוא לבדו עומד על אמיתתו של דבר מכל וכל והשאר טעו: **לאחוריה.** ששוה עשרה יותר והניח עשרה אחריו שהיה לו לתפוס בחשבונו: **לקמיה.** שלקח עשרה לפניו כלומר יותר מן הראוי הוסיף ולקח מחשבון שלפניו העתיד לבא שלא היה ראוי לתפוס: **מאה ועשרה שויא.** והוה ליה למימר תידון במאה ועשרה דמאי חזית דאזלת בתר ראשון ושני אבל השלישי טעה יותר מדאי אדרבה תפוס דברי השני והשלישי אבל הראשון טעה יותר מדאי: **נקוט מיהת תרי קמאי כו'.** כלומר כיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי יש לנו לילך אחרי שנים הפחותים דמתורת מנה לא מפקי ליה כלומר שלפי דבריהם יש לנו לומר שקרוב למנה שוה אבל לא מנה בכלל ולא אחר תרי בתראי שאומרין יותר ממנה דתפסת מרובה לא תפסת והרי כולם מודים שקרוב למנה שוה הלכך יתן תשעים: **עושין שומא כו'.** כדפרישית לעיל [ע"א]. ות"ק סבירא ליה דאיכא למימר דלא טעי איניש כלל והלכך אמצעי תפוס והשאר שמא טעו ור' אלעזר בר' צדוק סבר טעי איניש בעשרה לזלזל או בעשרה להוקיר ואחרים סברי טעי איניש בי"ג ושליש בדבר ששוה יותר משמונים: **ובדין הוא דלימא** דשויא טפי [מנה] ושסה דינר (ב) דהיינו י"ג ושליש יתר על שויו והאי דלא אמר היינו משום דדיו מה שמוסיף על חבירו כ' שחבירו אומר פ' והוא אומר מנה ואע"פ שאין אנו יודעין איזה דברי ראשון אפ"ה נושאין ונותנין בדבר וכל אחד יודע מה בלבו של חבירו ולאחר שנשאו ונתנו בדבר תוקעין את לבם לומר הנראה בעיניהם וכיון שידע שחבירו רוצה לומר שמונים ירא הוא לומר יותר ממנה: **אדרבה הא ארעא כו'.** הך סוגיא כי ההיא דלעיל מפרשא כולה: **טעמא דאחרים לא ידעינן.** דלא מסתבר טעמייהו הלכתא עבדינן כוותייהו בתמיה אלא הלכתא עבדינן כת"ק דאמר תידון במנה: ה"ג **תנו דייני גולה עושין שומא כו'.** סתם ברייתא שונין (ג) כאחרים והכי גרסי' לה בפירושי ר' חננאל: **דייני גולה.** שמואל וקרנא (ב): **הלכתא כדייני גולה.** דהיינו נמי הלכתא כאחרים. ודלמא חדא מכלל דחבירתה איתמר ומשום דמילתא דפשיטא היא דהיינו הך לא חש הגמרא להקשות ולמימר והא אמרה רב הונא חדא זימנא אלא היכא דלא דמו אהדדי הנהו תרתי מילי שפיר שיש שינוי לשונות בין זה לזה והטעמים שוין התם אורחיה דגמרא לפרושי (ג). כן נראה בעיני: **מתני' משמנין ביניהם.** מפרש בגמ': **משמנין ביניהן ונוטל חציה בדרום.** כולה מפרשא בגמ': **ומקבל עליו.** מוכר לתת מחצי שדהו מקום הגדר לגדור זה הלוקח חצי שדהו מכל צד מפני החיות שלא יכנסו לתוכו דסתם מוכר חצי שדה מוכר לו כל צרכי שדה אבל היכא דמכר לו שדה שלם התם מילתא דפשיטא היא שמכר לו את כולו ומה יוסיף ליתן לו יותר: **חריץ.** פושיי"ר בלע"ז: **ובן חריץ.** חריץ קטן שבין הגדר לחריץ הגדול: **ו' טפחים.** רחבו באורך כל השדה. ובגמ' מפרש למה לי כל הני: **גמ' לוקח נוטל כחוש.** יד הלוקח על התחתונה לפיכך נותן המוכר ללוקח המקום הגרוע שבאותו שדה דדלמא דמי חצי השדה אמר לו לפיכך נוטל מן הכחוש יותר מן החצי כדי דמי חצי השדה כדמפרש לקמיה והיינו רווחא דמוכר דרוצה אדם בקב עידית יותר משני קבין זיבורית. והא דקתני משמנין היינו כדמפרש בבכורות בפרק הלוקח עובר פרתו (ד) דקתני שני רחלין שלא ביכרו וילדו שני זכרים כו' ר' עקיבא אומר משמנין ביניהן ומפרש ר' יוחנן בגמ' [בכורות יח.] וכהן נוטל כחוש וכל כי הך סוגיא איתא התם ומפרש מאי משמנין שומן יהא ביניהן ואי מייתי כהן ראיה שקיל. ה"נ שומן יהא ביניהן ומה ששוה חצי השדה היפה יותר מן החצי הכחוש יהא ביניהן ויוסיף לו מוכר ללוקח מן הקרקע הרבה עד שיהא שוה כחלק היפה שעיכב המוכר לעצמו כדמפרש לקמיה. ומיהו לגמרי לא יפסיד הלוקח השומן כי התם דהתם שמא הכחוש של כהן הוא הלכך כיון דלא מצי מייתי ראיה מפסיד אבל הכא ודאי מכר לו כל חצי שדהו והדבר ידוע דכל החצי מוכר ומן הדין היה לו ליטול חצי היפה וחצי הכחוש אלא משום דמצי א"ל דמי חצי השדה מכרתי לך כדלקמן הלכך ידו על התחתונה ליטול מן הכחוש בשוה חצי השדה: **והאנן משמנין ביניהן תנן.** דמשמע יד שניהן שוה ליטול זה כשומא שנוטל זה מן היפה ומן הכחוש דכי הדדי פלגי בגוף הקרקע והכי נמי מוכח בבכורות דהכי משמע ליה משמנין לר' חייא בר אבא דכי הדדי פלגי בגוף הקרקע דאמר ליה ר' חייא בר אבא לר' יוחנן התם והא משמנין ביניהן תנן ואמר ליה נמי ר' יוחנן אדאכלת כפנייתא בבבל תרגימנא מסיפא דקתני מת אחד מהן המוציא מחבירו עליו הראיה ואי ס"ד משמנין ביניהן דכי הדדי פלגי הכא נמי לפלוג כי הדדי אלא מאי משמנין כו': **אדאכלת כפנייתא.** תמרים בבבל שהיית מעדן עצמך ולא היית עוסק בתורה ומקנתרו היה: **תרגימנא.** לרישא מסיפא (ה): **אמאי משמנין ביניהן.** כלומר אם כדבריך כן הוא דחצי שדה אני מוכר לך ממש הוא למה משמנין ימתחו קו המדה ויטול הלוקח חציה בדרום הן כחוש הן יפה שהרי כך פירש לו חציה בדרום אלא מדקתני אפי' בסיפא משמנין שמע מינה דהאי דקתני משמנין לדמי הוא וכדפרישנא לעיל כלומר מה ששוה חצי שדה זו מכרתי לו מן הקרקע באיזה מקום שארצה אתן לך מיהו רישא דמתני' שמין כל השדה ואם עלו דמיה ק' דינר נותן מוכר ללוקח מה ששוה נ' דינר במקום הכחוש בשדה זו שיד הלוקח על התחתונה וזהו פירוש משמנין ביניהן ונוטל חצי שדהו פירוש כדמי חצי שדהו אבל סיפא דמתני' אין שמין כל השדה אלא חציה שבדרום הן כחוש הן יפה ומה ששוה חציה שבדרום נותן המוכר ללוקח כנגד אותן הדמים באיזה רוח שירצה דהיינו בכחוש דיד הלוקח על התחתונה דדלמא זה שאמר חציה שבדרום שומת חציה שבדרום קאמר ולא חציה שבדרום ממש הוא שמכר לו. כן נראה בעיני וכן פירש רבינו חננאל:

כדי

מסורת הש"ס

א) [בכורות יח.], ב) [סנהדרין יז: ע"ש], ג) בס"א: לפרוכ'.

הגהות הב"ח

(א) גמ' תנו דייני גולה. נ"ב ס"א דייני גולה אמרי: (ב) רשב"ם ד"ה ובדין הוא וכו' ושסה דינר ושני שלישי דינר דהיינו י"ג ושליש: (ג) ד"ה ה"ג תנו וכו' כאחרים. נ"ב ע' פרשב"ם בדף ק' סוף ע"א: (ד) ד"ה לוקח וכו' עובר פרתו (דף י"ז) דקתני רחל שלא ביכרה וילדה שני זכרים: (ה) ד"ה תרגימנא לרישא מסיפא טרחנו ליישבה הס"ד.

לעזי רש"י

פושיי"ר [פושי"ד]. תעלה.

מוסף רש"י

אדאכלת כפנייתא בבבל. בעוד שהייתה אוכל תמרים בבבל ומעדן את עצמך (בכורות יח.).

הדרן עלך בית כור

רבינו גרשום (המשך)

הנשאר למוכר מוטב מחלק הלוקח וישלים המוכר או מגוף הקרקע או יחזיר לו מן הדמים עד שיהא חלקו שוה כחלקו וה"נ לוקח אם חציו שלו טובה מחציו של מוכר משלים מחלקו בקרקע עד שיהא חלק המוכר שוה כחלקו. ואם אמר לו בפירוש חציה של צד דרום אני מוכר לך והוא גרוע או מוטב מחצי האחר משמנין ביניהם בדמים שאם חצי שבצד דרום זיבורית היא כנגד הנשאר ינכה לו המוכר מן הדמים כנגד מה שהיא ואם מוטבת היא יוסיף לו הלוקח מעות ולעולם החצי שבדרום נוטל הלוקח בין פחות בין מוטב הואיל ואמר חצי שדה אני מוכר לך מ"מ משמנין ביניהם שיהא חלקו שוה קתני רישא דמתני' דמשמנין ביניהן ובגופה של קרקע שמעינן השתא: אמר ר' חייא ולוקח נוטל כחוש. שברשות מוכר הוא אם הוא רוצה להשלים לו מן העידית ישלים או ינכה לו מן הדמים ולעולם החלק כחוש יטול לוקח: והא אנן משמנין ביניהן תנן. דמשמע ברשות תרוויהו שאם נתן לו הזיבורית יחזור לו העידית שיעור שיהו שוין יחד בין בזיבורית בין בעידית. ואם נתן לו העידית יחזור לו ממנה עד שיהו שוין דהשתא משמע דברשות דתרווייהו הוא: אדאכלת בפגתא דבבל. כלומר שהיית אוכל תמרים ולא היית מדקדק בדבר: יהא חציה בדרום קאמר ליה. דמשמע אותה חציה ממש או עידית או זיבורית: אלא לדמי. לעולם חציה בדרום נוטל ואם היה זיבורית ינכה לו מן הדמים ואם יש לו עידית יחזור לו לוקח מעות: ה"נ. לעולם לוקח נוטל כחוש וינכה לו מן הדמים ממה שהוא פחות והיינו משמנין: פיס' ומקבל עליו המוכר ליתן לו מקום הגדר. שלא ידרסו בשדהו. וחריץ בן ג' טפחים רוחב מחוץ לגדר. וכן חריץ קטן בן חריץ גדול ולגדר:

כדי שלא תקפוץ שם חיה ותפסד תבואתו: תנא חריץ מבחוץ. של גדר. ובן חריץ סמוך לגדר. וזה וזה מבחוץ לגדר:

א) נראה דצ"ל דקאמר חד כב' וחד במנה וממצעת ליה וכו'. ב) אולי צ"ל האי שליש בשומא.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

כדי שלא תהא חיה קופצת ולעביד חריץ ולא לעביד בן חריץ איידי דרווח קיימא בגויה וקפצה ולעביד בן חריץ ולא לעביד חריץ איידי דקטין קיימא אשפתיה וקפצה וכמה בין חריץ לבן חריץ טפח:

הדרן עלך בית כור

(א) **יש נוחלין** ומנחילין ויש נוחלין ולא מנחילין מנחילין ולא נוחלין לא נוחלין ולא מנחילין ואלו נוחלין ומנחילין [א]האב את הבנים והבנים את האב והאחין מן האב נוחלין ומנחילין האיש את אמו והאיש את אשתו ובני אחיות נוחלין ולא מנחילין האשה את בניה והאשה את בעלה ואחי האם מנחילין ולא נוחלין והאחין מן האם לא נוחלין ולא מנחילין: **גמ'** מאי שנא דקתני האב את הבנים ברישא ליתני הבנים את האב ברישא חדא [ב]דאתחולי בפורענותא לא מתחלינן ועוד

רש"י

כדי שלא תהא חיה קופלת. על הגדר אילטריך חריץ ובן חריץ: **ולעביד חריץ.** דהשתא נמי לא קפלה שהחריץ מרחיקה מן הגדר: **איידי דרוות.** ששה טפחים נכנסת לתוכו ונמשכת מעט לאחוריה וקופלת: **קיימא אשפתיה.** החילונה: הכי גרסינן **כמה בין חריץ לבן חריץ טפח.** ומסקנא דברייתא הוא:

הדרן עלך בית כור

יש. קרובים שנוחלין את קרוביהם כשמתים וגם אם הם מתים מנחילין להם את ממונם דהיינו ששניהם נוחלין זה את זה. והאי דלא קתני יש נוחלין זה את זה היינו משום דבעי למיתני סיפא נוחלין ולא מנחילין תנא נמי רישא נוחלין ומנחילין: **ויש שנוחלין.** את קרוביהם אבל אם ימותו הם אין מנחילין לאותן קרובים שהן מורישיהן: **מנחילין ולא נוחלין.** הם אותם דאמרו בהו נוחלין ולא מנחילין מכלל דאיכא שאלו נוחלין אותם ולא מנחילין להן מיקרו מנחילין ולא נוחלין. ובגמ' [קיד:] מפרש למאי אילטריכו הנך תרי בבי דהא חדא נפקא מכלל חבירתה: **האב.** נוחל את הבנים וגם מנחיל להם וכגון שאין לאותן הבנים זרע אז נוחל אותן האב אבל אם יש להם בנים הם קודמין לזקנם כדמפרש בגמ' [ע"ב]: **והבנים את האב.** נוחלין ומנחילין: **והאחין מן האב.** כגון ראובן ויוסף בני יעקב אע"פ שהן מלאה ומרחל יורשים זה את זה בשביל שהן אחין וכגון שמת יעקב אביהן אבל אם יעקב קיים הוא קודם וכגון שאין להם בנים. ודוקא אחין מן האב דמשפחת אב קרויה משפחה כדילפינן כו' ג) [קט:]: **האיש נוחל את אמו.** אבל לא מנחיל שהרי קרובי האב יורשין אותו דמשפחת אם אינה קרויה משפחה [שם]: **והאיש את אשתו.** נוחל אותה כדנפקא לן בגמ' [קיא:]: ה"ג בסדר המשנה **ובני אחיות נוחלין ולא מנחילין.** דבן נוחל את אחות אמו שהרי הוא בא מכח האם ואילו מתה דודתו בחיי אמו יורשתה וגם הוא יורש את אמו נמצא שבאו לידו נכסי דודתו: **ולא מנחילין.** דכשמת הבן אינו מנחיל לאחות אמו אלא לקרובי אביו דמשפחת אם אינה קרויה משפחה ועוד דאחות אמו היאך תירשנו הלא היא באה מכח אחותה שהיא אמו של זה ולא האם יכולה ליורשו כדאמרן האיש את אמו נוחל ולא מנחיל קל וחומר שהיא לא תירש את בן אחותה. ובאחיות מן האב איירי אבל אחיות מן האם אין נכדה בן אחותה יורש אותה דממשפחת אם הוא. נ"א ובני אחות בני אחותו של ראובן כגון בני דינה נוחלין אותו שהרי דינה יורשת את ראובן אחיה ובניה באין מכחה אבל לא מנחילין לראובן שהרי ראובן מכח אחותו דינה בא לירש אותן והלא דינה עצמה אין יורשתן כדאמרן דהאם אינה נוחלת את בנה אלא קרובי בעלה של דינה יורשין את בניה דמשפחת אב יורשת ולא משפחת אם. וזה נראה בעיני משום דקתני סיפא האשה את בנה והאשה את בעלה ואחי האם מנחילין ולא נוחלין וכל הנך תלתא שמעינן להו מהנך תלת דהך בבא דנוחלין ולא מנחילין כדאמרינן בגמ' [קיד:] דהיינו הך דקפריך בגמ' דאחי האם היינו דבני אחות והלכך גרסי' בני אחות דהיינו נמי דאחי האם מנחילין את בן אחותם ולא נוחלין. ואי נמי גרסינן בני אחיות (א) איכא לפרושי בבני אחיות כלומר בני אחיותיו של אדם נוחלין אותו אבל לא מנחילין דהוא אינו יורשן: **האשה את בניה והאשה את בעלה כו'.** בגמ' [שם] פריך דהיינו נמי הך בבא דנוחלין ולא מנחילין דמההיא שמעינן לה דהיינו הך: **לא נוחלין ולא מנחילין.** זה לזה אלא קרובי אביו של זה ואביו של זה יורשין אותו. וכל הנך קרובים דקתני שיורשים זה את זה הנ"מ כשאין קרוב למת יותר מזה. גם הנהו קרובים דקתני בהן לא נוחלין ולא מנחילין כגון קרובים שמצד האם הני מילי שיש קרובים מצד האב היורשין אותו וקרובים לו יותר מקרובי האם ואע"פ שגם אמו ממשפחת אביו אבל אם אמו קרובה לו מצד משפחת אביו ואין לו קרוב מאביו שקרוב לו כמו אמו אז האם יורשת את הבן ואם אין האם בחיים קרובי האם יורשין אותו דהוי ליה משפחת אב דמכח קורבת אביו באין ליורשו כגון ראובן שנשא סרח בת אשר וילדה לו נפתלי ומת נפתלי בלא בנים הרי ראובן אביו יורשו ואם אין לו אב ונתתם את נחלתו לאחיו של נפתלי ואם אין לו אחין ונתתם נחלתו לאחי אביו דהיינו אשר אבי אמו ואם אין לו אחין לאביו דאין אשר קיים ונתתם את נחלתו לקרוב אליו נמצאת סרח דהיינו בני אשר או בנות אשר אם אין לו בנים דהיינו סרח יורשת את בנה: **גמ' מאי שנא דתני.** ברישא דמתני' האב נוחל את הבן ומנחיל והלא בעת שנוחל האב לבנו נמצא שמת הבן בחיי האב ולא הניח הבן ההוא זרע ליורשו לפיכך אביו יורשו וזו קללה היא כשאדם מת בלא בנים וגם כשהאב רואה במיתת בנו והיה לו לתנא דמתניתין לפתוח הבן נוחל את האב שזה ברכה שימות האב ויקברנו בנו כדכתיב (בראשית מו) ויוסף ישית ידו על עיניך הבטיחו שיקברהו בנו: ועוד

תוספות

יש נוחלין. ואלו נוחלין ומנחילין. איכא דוכתי דנקיט אדסליק מיניה ואיכא אדפתח ביה ובמס' נדרים (דף ב:) מפרש לה: **האב את הבנים והבנים את האב.** תימה והאב את הבנים היינו בנים את האב שאם האב נוחל את בנו אם כן בנו מנחילו ואם הוא מנחיל לבנו א"כ בנו ד) נוחלו [א] ואור"י דאייתר למידק מיניה בנים ולא בנות אע"ג דקתני לה בהדיא בסמוך מכל מקום תנא ליה הכא אגב אורחיה ולקמן נמי (ב) תניא למנות סדר נחלות וכן משמע בגמ' דקאמר הבנים את האב מנלן אמר קרא ובן אין לו הא יש לו בן בן קודם לבת משמע דמתני' לאקדומי בן לבת איצטריך אבל מרישא דקתני האב את הבנים ליכא למידק הכי דהאב מנחיל בנים ולא בנות דהא לא מייתר ואם תאמר דקתני בני אחיות ודייק בגמ' עלה ולא בנות אחיות אע"ג דלא מייתר ומתוך כך צריך לומר דמתני' איני יודע מי שנאה לימא דבנים לאו דוקא אלא הוא הדין בנות ואתיא שפיר כרבי זכריה בן הקצב אע"ג דתנא בגמ' בני אחיות ולא בנות אחיות [יש] לומר דברייתא פליגא אמתניתין ויודע מי שנאה ואור"י דקים ליה דברייתא נשנית על המשנה לפיכך דייק מינה ועוד אומר ר"י דכיון דבנים את האב אייתר למידק בנים ולא בנות אית לן למימר דכולהו בנים דמתני' דוקא ולא בנות לקדוש: **ואחין מן האב.** הקשה ר"י אמאי לא קתני אחי האב נוחלין ומנחילין שהן כתובין נמי בפרשה [ב] ותירץ משום דאחי האב וכל שאר אב נפקי מהנך האב את הבנים והבנים את האב והאחין מן האב דכיון שנודע שהבנים קודמין ואחר הבנים האב ואחר האב אחין הרי אחי האב נפקי מכלל זה על ידי משמוש דאם היה האב קיים היה יורש (ג) ועכשיו שאינו קיים הרי הוא יורש בקבר להנחיל לבנו שהוא ה) (אחי אביו) של מת ומשמוש שמעינן מדתנן בסמוך בני אחות שמנחילה בקבר נכסי אחיה לבנה [ג] ואם תאמר אם כן אחין מן האב נמי לא ליתני דשמעינן ליה מהאב את הבנים על ידי משמוש נחלה שהאב יורש את בנו להנחיל לשאר בניו הקיימין שהן אחי המת ויש לומר דנקט (ד) אגב דבעי למיתני אחים מן האם לא נוחלין ולא מנחילין דההוא איצטריך למיתני אע"ג דתנא האשה אינה נוחלת את בנה סד"א נהי דאינו יורש אחיו מן האם מכח אמו מכח אח הוה אמינא דיורש דכתיב ונתתם את נחלתו לאחיו לא שנא מן האב ולא שנא מן האם וכי תימא דמכל מקום לא איצטריך למיתני דשמעי' מרישא דקתני אחין מן האב דוקא ולא אחין מן האם איצטריך דהוה אמינא אחין מן האב לרבותא נקט אף על פי שאין כל כך ודאין כמו אחין מן האם ואם תאמר אם כן אחי האב נמי ליתני אגב אחי האם דסיפא ויש לומר דאי הוי תני אחי האב תו לא הוה צריך למיתני אחי האם דמכלל אחי האב שמעינן להו ועוד דלא שייך למיתני אגב אחי האם דהיא גופה משנה דלא צריכא היא כדדייקינן בגמ' דהיינו בני אחות: יכול

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"א מהל' נחלות הל' א סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רעו סעיף א:

רבינו גרשום

איידי דרויח החריץ ו' טפחים ממשכת עצמה בתוך החריץ לאחריה וקופצת חוץ א) סמוך לגדר ומשום הכי צריך בן חריץ עדיין שמעכב: איידי דקטין. ג' טפחים קיימא החיה אשפתיה וקופצת לעבר אחר הלכך צריכי תרוייהו כדי שלא תקפוץ:

הדרן עלך האומר לחבירו בית כור

יש נוחלין. שנוחלין אחרים והן עצמן מנחילין ממונם ליורשין: האב את הבנים. שהאב יורש את הבנים והבנים יורשין את האב: ליתני הבנים יורשין את האב תחלה. משום דתרי טעמי איכא דהוה ליה למיתני הבנים את האב חדא משום דאתחולי לא ב) מתחלינן בפורענותא הוא שהבנים מתים בחיי אביהן והאב יורשן שמנהג העולם שהבן יורש האב ולא האב את

א) לכאורה צ"ל וקופצת מחוץ על הגדר וכו'. או דצ"ל וקופצת מחריץ על הגדר. ב) נראה דצ"ל דאתחולי בפורענותא לא מתחלינן דהאב את הבנים פורענותא הוא שהבנים וכו'.

מסורת הש"ס

א) [נדרים ב: נזיר ב.], ב) [לעיל יד:], ג) בס"א: כדילפינן בגמ', ד) [ע"י לקמן קיד: רשב"ם סד"ה אף], ה) ס"א אחיו,

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ולא מנחילין וכו' ואי נמי גרסינן בני אחיות. נ"ב אבל לקמן בדף קיד ראש ע"ב פירש בע"א: (ב) תום' ד"ה האב וכו' ולקמן נמי תנא ליה למנות: (ג) ד"ה ואחין וכו' היה יורש לבנו ועכשיו שאינו קיים הרי הוא יורש בקבר להנחיל לאחיו שהוא אחי אביו: (ד) בא"ד דנקט לה אגב:

מוסף תוספות

א. [ו]אמאי איצטריך למיתני הבנים את האב. רמב"ן. ב. נ"א: וכ"ת כיון דאחי האב כתיבי בהדיא לא קתני והא אחין דכתיבי וקתני. ר"ן. ג. עיין ברמב"ן דתמה א"כ למה כתב רחמנא אחי האב, ועיי"ש מה שתמרץ.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

ועוד כדכתיב [1] איש כי ימות ובן אין לו ותנא אידי דאתיא ליה (א) מדרשא חביבא ליה ומאי דרשא דתניא שארו זה האב מלמד [א] שהאב קודם לאחין יכול יהא קודם לבן [ב] ת"ל [2] הקרוב (א) קרוב קרוב קודם [ג] ומה ראית לרבות את הבן ולהוציא את האח מרבה אני את הבן שכן [ג] קם תחת אביו ליעדה [ד] ולשדה אחוזה אדרבה מרבה אני את האח שכן [ה] קם תחת אחיו ליבום כלום יש יבום [ו] אלא במקום שאין בן הא במקום שיש בן אין יבום טעמא דאיכא האי פירכא הא לאו הכי הוה אמינא אח עדיף תיפוק ליה

דהכא

יכול יהא קודם לבן. פריב"ם יהא קודם לבן ולא לאח כדמסיק בתר הכי דאדרבה מרבה אני את האח שכן קם תחת אחיו ליבום ולא פריך השתא שיקדום ו) אב לבן דהא פשיטא ליה להאי תנא שאין להקדימו אלא לאחד מהן או לאח או לבן ולאו לתרווייהו דהא אי לאו נכתב שארו לא היינו מקדימין אפי' לאחד (ג) שהרי האב אינו קם תחת בנו לשום דבר ולכך השתא דכתב שארו די אם נקדימנו לאחד מהן ובזה נושא ונותן איזה מהן קרוב יותר אח או בן ונקדימנו למרוחק שבהן ואין נראה פירושו כלל דכיון דאין סברא להקדימו אלא לאחד מהן מה צריך לדרשא דהקרוב קרוב מסברא יש לי להקדימו לאח יותר מלבן כדמסיק כלום יש יבום אלא במקום שאין בן ונראה לפרש דהשתא קאמר יכול יקדום אף לבן דמדכתב שארו להקדים אקדמוניה לכל הכתוב בפרשה [א] תלמוד לומר הקרוב אליו דקרוב קודם ומה ראית דמוקמת הקרוב לבן ושארו להקדים לאח אימא איפכא: **יכול יהא קודם לבן.** ואם תאמר אם כן לא יירשו בן ובת ואח לעולם אם האב קודם לבן שהרי האב יורשו בקבר ואם יקדום אבי המת לבנו ולבתו ולאחיו יקדום אחריו אבי אביו דנחלה ממשמשת והולכת עד ראובן כדנפקא ליה לקמן (דף קטו:) ויש לומר דאיכא לאוקומי לקרא דיורשין בן ובת ואח בבן דגר ובבן בנו של גר כדי לקיים שיירשנו אחי אביו אי נמי היכא דאיכא בן ובת או אח לא נאמר דממשמשת והולכת כיון דדריש מקרא לקמן (דף קט:) שאין לך מעביר נחלה משבט לשבט אלא בת הואיל ובנה ובעלה יורשה דאם כן נמצא כל נחלות מעבירות משבט לשבט דממשמשת נחלה עד יעקב אבינו ומוריש לכל ישראל כיון שהאבות קודמין לבן ולבת ולאח רשב"א ואם תאמר אחי אביו דכתב רחמנא למה לי תיפוק לי מאין לו עיין עליו דדרשי' מינה לקמן (דף קטו.) דנחלה ממשמשת ובאה ותירץ ריב"ם דכתביה לאשמועינן דקראי שלא כסדרן כתיבי דאי לא כתב אחי אביו הוי אמינא דכסדרן כתיבי ואחי המת קודמין לאב [ב] אבל השתא דכתב אחי אביו [ג] על כרחך לא נכתב שארו אלא להקדימו לאחין דלהקדימו לאחי האב לא איצטריך כדאמרינן לקמן [ד] וקשיא לר"י התינח למאן דאמר קראי לאו כסדרן כתיבי אלא למאן דאמר כסדרן כתיבי אמאי כתב אחי האב ועוד קשיא לרשב"א דאפילו למאן דאמר שלא כסדרן כתיבי לא איצטריך למכתב אחי האב דעל כרחך לא נכתב שארו אלא להקדימו לאחיו דבע"א למאי כתבי' רחמנא דאי לאשמועינן דהיכא דליכא בן ובת ואח שהוא יורש פשיטא אלא מאן לירת אטו בר קשא דמתא לירת כדאמרינן לקמן (דף קי:) וליכא למימר אי לאו דכתב אחי האב הוה אמינא דאיצטריך שארו לאשמועינן שהאחין קודמין לאב דאי לא הוה כתב שארו הוה אמינא דאב קודם לאחיו דאי היינו (ד) אומרים דאב קודם לאחיו לא לכתוב רחמנא לא אב ולא אחי האב ועוד דכולה שמעתין אנו דוחקין למצוא פסוק מנא לן דאב קודם לאחיו משום דמסברא אית לן למימר דאחיו קדמי ואור"י דמאין לו לא הוה שמעינן נחלה ממשמשת למעלה אלא למטה כגון בן הבן ובת הבן ובן בת הבן אע"ג דעלה אמר לקמן דנחלה הולכת וממשמשת עד ראובן דהיינו למעלה אהאי קרא דאחי אביו סמיך וא"ת ואחין דכתב רחמנא למה לי כיון דנחלה ממשמשת עד ראובן ירש האב בקבר להנחיל לבניו הנותרים וי"ל דאי לא כתב אחין ה"א שהאב קודם לבת דאית לן לאקדומי אב לאחד מהנך דכתיבי בהדיא בקרא:

שבן קם תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה. ה"ה דה"מ למנקט נמי ולעבד עברי [ה]: **כלום יש יבום אלא במקום שאין בן.** אין לפרש דלא עדיף לענין יבום בן מאח אלא כלומר הן שוין לענין יבום וא"כ הכי נמי עדיף בן מאח משום דקם תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה דעל כרחך לקמן גבי בת לא אפשר לפרש כן דאמרינן כיון דלענין יבום כי הדדי נינהו לענין נחלה נמי כי הדדי נינהו כלומר ותהא עדיפא בת מאח שיקדום אב לאח ולא לבת ואי לא עדיפא מאח לענין יבום היכי עדיפא מיניה לענין נחלה [ו] אלא ודאי מהאי טעמא דכלום יש יבום אלא במקום שאין בת דהיא עדיפא מאח דבת מקימה שם ואח אינו מקים שם אלא צריך לייבם [ז]:

כיון

ועוד כדכתיב ואיש כי ימות ובן אין לו וגו'. הא יש לו בן בנו יורשו וכי היכי דפרשת נחלות פתחה בירושת הבן לאביו כך היה לו לתנא לפתוח: ג) **חדא דאתחולי כו'.** מסקנא דקושיא היא: **דאתיא ליה מדרשא.** שהאב נוחל את בנו: **דתניא ונתתם את נחלתו לשארו הקרוב אליו זה האב.** של מת ולאשמעינן קרא שהאב פעמים שיורש את בנו דשארו היינו אביו כדכתיב (ויקרא יח) שאר אביך הוא כדלקמן וכתיב נמי [שם כא] כי אם לשארו הקרוב אליו לאמו ולאביו וגו': **מלמד שהאב.** של מת קודם לאחיו של מת כגון שאם מת ראובן בלא בנים יעקב יורשו ולא שמעון אחיו יורשו. ולקמיה מפרש ואזיל היאך למידין אנו מכאן שקודם לאחין ולא לבנים ובנות של מת. ולקמן [קטו.] פרכינן והא קראי לאו הכי כתיבי ומשני קראי שלא כסדרן כתיבי דמאי דכתיב הקרוב אליו דמשמע הקרוב קרוב קודם אתא לגלויי על ד) (פי') סדר נחלות דשלא כסדרן כתיבי אלא הקרוב קרוב תקדים לירש וכן תסדר אותן איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לשארו הקרוב ואח"כ ונתתם וגו' לאחיו כלומר שאם אין לו שאר ונתתם את נחלתו לאחיו ואם אין לו אחים ונתתם את נחלתו לאחי אביו ואם אין אחין לאביו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה: **יכול.** יהא יעקב קודם לחנוך בן ראובן דאפי' היכא דהניח ראובן זרע יירש יעקב ולעולם לא יירש בן ראובן אלא היכא דאין יעקב קיים ונסדר הפסוק כן איש כי ימות ונתתם את נחלתו לשארו ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו וגו' כלומר אם אין לו שאר וגם בן אין לו שיירש במקום שאין שאר והעברתם את נחלתו לבתו: **הקרוב קרוב.** למת יותר הוא קודם בנחלה ליורשו והבן של מת כגון חנוך בן ראובן קרוב הוא לראובן יותר מיעקב אביו שהרי קם תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה כדלקמן אבל האב לא מצינו שיהא קם תחת בנו לכלום ומשום דמילתא דפשיטא הוא לא חשש הגמרא להקשות ומה ראית לרבות את הבן ולהוציא את האב כי היכי דפריך לקמיה ומה ראית לרבות את הבן ולהוציא את האח דבשלמא גבי אח אשכחן שום קורבה שקם תחת אחיו ליבום אבל באב לא מצינו כלל: **ומה ראית לרבות את הבן.** של מת שיהא קודם לאבי המת וכל שכן שקודם לאחי המת היכא דליכא אב ולהוציא את האח ולומר שהאב קודם לאח וכל שכן שהבן שקודם לאב קודם לאח אדרבה מרבה אני את האח כדלקמיה: **מרבה אני את הבן.** חנוך בן ראובן שיקום תחת אביו לנחלה טפי משמעון אחי ראובן שהרי קם חנוך תחת אביו ראובן ליעוד שאם קנה ראובן אמה העבריה יכול ליעדה לו כשירצה בכסף מקנתה שנתן לאביה זה ימים וכבר ניתנו להוצאה ואין צריך ליתן קדושין אחרים אלא כך יאמר הרי את מיועדת לי כדכתיב (שמות כא) ואם רעה בעיני אדוניה אשר לא יעדה וגו' מכלל שיכול לייעדה וגם לבנו יכול לייעדה כדכתיב [שם] ואם לבנו ייעדנה וגו' אבל לאדם אחר אין יכול לייעדה אלא א"כ יקדשנה האיש קדושין גמורין ואפי' לאחיו אין יכול לייעדה: **ולשדה אחוזה.** דדרשינן בערכין בפרק אין מקדישין [כה:] ותניא נמי בתורת כהנים ה) ואם לא יגאל את השדה [ויקרא כז] בעליו שהקדישו ואם מכר את השדה הגזבר מכרה לאיש אחר ולא לבנו של מקדיש והיה השדה בצאתו ביובל קודש וגו' שיוצאה לכהנים ביובל אבל אם לא פדאו איש אחר אלא בנו חוזרת לאביו ביובל אבל אם אחיו של מקדיש פדאו יוצאה לכהנים כדכתיב לאיש אחר דהיינו אחיו אבל בנו לאו אחר הוא והתם נמי פרכינן מה ראית לרבות את הבן כו' (ב) כי הכא שכן קם תחת אביו כו'. אבל לא מצי למימר שבן קודם את אחי המת לנחלה כמו שסדור בפרשה ואם אין לו בן והעברתם את נחלתו לבתו ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחיו דכיון דקראי לאו כסדרן כתיבי כדמוכח קרא כדכתב הקרוב קרוב קודם ונימא דאח קודם בין לאב בין לבן: **אדרבה מרבה אני את האח כו'.** ומהפכינן קרא כי האי גוונא איש כי ימות ונתתם את נחלתו לאחיו ואם אין לו אחים ונתתם את נחלתו לבנו אי נמי ואם אין לו אחים ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לשארו ואם אין לו שאר ונתתם נחלתו לאחי אביו ואם אין אחים לאביו הקרוב אליו ממשפחתו וירש: **ליבום.** כדכתיב (דברים כה) כי ישבו אחים יחדו ומת אחד מהם ובן אין לו וגו' אבל הבן אינו מייבם את אמו:

ומשני כלום יש יבום כו' הא יש בן אין יבום. אלמא אפילו לגבי יבום קם הבן תחת אביו טפי מאחי אביו שהרי פוטר אותה ממנו:

דהכא

עין משפט נר מצוה

ב א ב מיי' פ"א מהל' נחלות הלכה ג סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רעו סעיף א:

ג ג מיי' פ"ד מהל' עבדים הלכה ז סמג עשין פו:

ד ד מיי' פ"ד מהל' ערכין הלכה כ סמג עשין קלא:

ה ה ו מיי' פ"א מהל' יבום הלכה א סמג עשין נב טור וש"ע אה"ע סי' קנו סעי' א:

רבינו גרשום

הבן ועוד כדקאמר קרא הוה ליה למיסמך כדכת' איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו אלמא דאב מיית מקמי הבן וצריך למיעבר נחלתיה אי לית ליה בן. ומשני תנא דמתני' משום הכי נקט למיתני ברישא האב את הבנים דאידי דאתיא ליה מדרשא חביבא ליה: ומאי דרשא דתניא שארו זה האב שמהפכין קראי דלא כתיבי כסדרן וכדבעי' למימר לקמן והכי מהפכינן להו איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לשארו ואם אין לו שאר ונתתם את נחלתו לאחיו ואם אין לו אחים ונתתם את נחלתו לאחי אביו ואם אין אחים לאביו ונתתם את נחלתו לקרוב אליו ולא אמרינן הכא לשארו דהא דרשי' ליה שהוא קודם לאחיו של מת מלמד שהאב של מת קודם לאחין של מת ה"נ מהפכי' (א) של מת וכדמהפכי' לעיל קראי: יכול יהא. האב של מת קודם לבנו של מת דכי היכי דמהפכי' לקראי שהאב קודם לאחין של מת הכי נמי מהפכי' שהאב של מת קודם לבן של מת ליורשו ת"ל דלא דכתי' הקרוב אליו הקרוב קרוב קודם והבן קרוב הוא לירש את אביו שמת יותר מאביו של מת ומשום דאתא מדרשא שהאב קודם לאחיו של מת חביבא ליה למיתני האב יורש את הבנים אע"פ שפורענ' הוא (ב) דמצטר' דהיכא דמת הבן בחיי האב ואין לו לבן לא בן ולא בת אביו יורשו קודם לאחיו של מת: (ג) והא מצינן למימר כי היכי דמהפכת קרא לרבות את הבן ולהוציא את האח דהבן קרוב מן האב וכל הקרוב קרוב קודם אימא איפכא שאח קרוב למת אין האב של מת מקודם בירושה אבל לבן של מת מקדים דהואיל דלא כתיבי קראי כסידרן מצית [להקדים] האב של מת בין המת ובין הבן של מת ואימא איש כי ימות ונתתם את נחלתו לשארו ואם אין לו שאר ונתתם את נחלתו לבנו. ומשני בדין הוא דמרבה אני את הבן של מת קודם לאביו של מת שכן אית ביה בבן מה שאין בכולהו קרובים שבן קם תחת אביו ליעדה באמה העבריה וכדאמרי' במס' קדושין ואם לבנו ייעדנה ולא לאחר דהוא קם תחת אביו דכי היכי דאיהו מייעד ליה לדידיה ה"נ מצי ליעדה לבריה ולא לאחיו וכדדרשינן התם והכי נמי לשדה אחוזה כדאמר במס' ערכין הקדישה לשדהו וגאלה אינה יוצאה מידו ביובל גאלה בנו חוזר אביו וגואלה ממנו דבנו קם תחת אביו וכגופו דמי גאלה אחר וכו' ואמרי' בגמ' ת"ר אם לא יגאל את השדה הבעלי' אם מכר גזבר את השדה לאיש אחר לאחר ולא לבן אתה אומר לאחר ולא לבן או אינו אלא לאחר ולא לאח אלמא דלא מצי מייעד לאמה העבריה אלא לבנו ד) אלא מצי למיפרך שדה אחוזה דתיהדר למרה לאחר היובל אלא הבן לחוד דאימא דדרך הבן למהדר לאביו ומשום הכי דין הוא דבן של מת קודם מכל קרובים בירושה. ומקשינן אדרבה מרבה אני את האח של מת שיהא קודם לאביו של בן ומוצא אני את הבן שכן קם תחת אחיו לייבום מה שאין כן בבן. ומשני ליה כלום יש יבום אלא במקום שאין בן הא יש בן אין יבום אלמא דמכח הבן קא גרע לאחיו מייבום הלכך מרבה אני את הבן ומוצא אני את האח: ולמה לי לתרוצי כלום יש יבום כו' ותיפוק

מסורת הש"ס

א) יבמות כ: וש"נ, ב) ערכין כה: קידושין יז, ג) [שייך לע"א], ד) ס"א ליתא, ה) [בתוקוני סוף פרק י], ו) [נ"ל אף. רש"ל].

תורה אור השלם

1 וְאֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ כִּי יָמוּת וּבֵן אֵין לוֹ וְהַעֲבַרְתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְבִתּוֹ: במדבר כז ח

2 וְאִם אֵין אַחִים לְאָבִיו וּנְתַתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לִשְׁאֵרוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וְיָרַשׁ אֹתָהּ וְהָיְתָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֻקַּת מִשְׁפָּט כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה: במדבר כז יא

הגהות הב"ח

(א) גמ' ת"ל הקרוב הקרוב קרוב קודם. נ"ב ע"ל דף קי ע"ב כתב הרשב"ם דהיינו ה"א דהקרוב קדים דומיא דהעולה ע"ש: (ב) רשב"ם ד"ה ולשדה אחוזה וכו' לרבות את הבן כו' ופרכינן כי הכא מרבה אני את הבן שכן קם תחת: (ג) תוס' ד"ה יכול וכו' אפילו לאחד מהן שהרי וכו' הקרוב אליו הקרוב קרוב קודם ומה: (ד) ד"ה יכול וכו' דאי היינו אמרינן מסברא דאב קודם וכו' ועוד דבכולה שמעתין וכו' לא הוה שמעינן דנחלה ממשמשת:

מוסף רש"י

חביבא ליה. לתנא ולאקדמה ברישא (יבמות ב:). **ליעדה.** שמייעד אמה העבריה בכסף מקנתה ואין צריכה קידושין אחרים, דכתיב ואם לבנו ייעדנה (קידושין יז: ובעי"ז ערכין כה:). **ולשדה אחוזה.** המקדיש שדה אחוזה פודה בית כור זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף, ואם לא פדאו ומכרה גזבר לאחר אין יכול עוד לפדותה וכשיוצאה מיד הלוקח ביובל מתחלקת לכהנים, אבל אם לקחה בנו של מקדיש אינה יוצאה הימנו ביובל להתחלק לכהנים, דהכי תניא בערכין (כה:) ואם לא יגאל את השדה בעלים, ואם מכר את השדה גזבר, לאחר ולא לבן, או אינו אלא לאחר ולא לאח, כשהוא אומר לאיש הרי האח אמור, הא מה אני מקיים לאחר, לאחר ולא לבן, ומה ראית לרבות את הבן ולהוציא את האח, מרבה אני את הבן שכן קם תחת אביו ליעדה ולעבד עברי (קידושין יז:).

מוסף תוספות

א. דכיון דעל כרחין קראי שלא כסדרן כתיבי, ובא הכתוב להקדים האב לקרובים הכתובים למעלה בפרשה, כגון אחי האב ואחי המת, נאמר מעתה שבא הכתוב להקדים האב לכולן ואפי' לבן. רבינו יונה. ב. [ו]משום דקרבי ליה טפי מאב שכן האח קאי תחת אחיו ליבום. רשב"א. ג. על כרחך קראי שלא כסדרן כתיבי דליכא למימר דכסדרן כתיבי ושהאב אינו יורש כל זמן שיש לו אחי האב, שהאיך אפשר שיהו אחי האב קודמין לאב [ו]. ר"ן. ד. דכיון דמכח אב קא אתי, אי אפשר דקאי אב וירתי אינהו. שם. ה. שעובד את הבן ולא את האח. רבינו יונה. ו. דאי מיעדה, בת לאו בת יעידה היא, ואי משדה אחוזה מהאי טעמא נמי נפקא ליה לתנא כדאמרינן לקמן. ריטב"א. ז. נ"א: מה שפוטר את אמו מן היבום הוא קורבה טפי מקורבת האח שהוא מיבם. רבינו יונה.

א) נראה דצ"ל ה"נ מהפכינן במתני' האב של מת קודם. או דצ"ל וע"כ דמהפכינן לשארו של מת מקודם וכדמהפכינן וכו'. ב) נראה דצ"ל דמצטריך לאשמעינן. ג) אולי צ"ל ומה ראית לרבות את הבן. והא מצינן למימר וכו'. ד) נראה דזהו הגה"ה מאיזה מפרש דמשדה אחוזה אינו ראיה וצ"ל ומיהו מצינן למיפרך דשאני שדה אחוזה דמש"ה לא תהדר למרה לאחר היובל אלא אם גאלה הבן לחוד וכו' וצ"ע.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

דהכא תרתי והכא חדא שדה אחוזה גופה מהאי טעמא הוא דקא קיימא ליה לתנא כלום יש יבום אלא במקום שאין בן הא יש בן אין יבום (א) אימא שארו זה האב מלמד שהאב קודם לבת יכול יקדים לבן ת"ל [1]הקרוב קרוב קודם כיון דלענין יבום בן ובת כי הדדי נינהו [א]לענין נחלה נמי בן ובת כי הדדי נינהו ואימא שארו זה האב מלמד שהאב קודם לאחי האב יכול יקדים לאחין תלמוד לומר הקרוב קרוב קודם אחי האב לא צריכי קרא אחי האב מכח מאן קא אתו מכח אב קאי אב קא ירתי אחי האב והא קראי לאו הכי כתיבי דכתיב [1]ואם אין אחים לאביו וגו' קראי שלא כסדרן כתיבי והאי תנא מייתי לה מהכא דתניא את זו דרש רבי ישמעאל ברבי יוסי [2]איש כי ימות ובן אין לו וגו' במקום בת אתה מעביר נחלה מן האב [ב]ואי אתה מעביר נחלה מן האב במקום אחין ואימא במקום בת אתה מעביר נחלה מן האחין ואי

רש"י

דהכא תרתי. יעידה ושדה אחוזה: **והכא חדא.** יבום. והוה מצי לתרוצי הנך נפישי: ומשני משום דשדה אחוזה גופה לא קיימא לן במס' ערכין [כה:] שיהא הבן במקום האב טפי מאחיו אלא מהך פירכא דפרכינן התם כלום יש יבום כו' דאמרי' נמי התם מה ראית לרבות את הבן ולהוציא את האח מרבה אני את הבן שכן קם תחת אביו ליעדה כו' אדרבה מרבה אני את האח שכן קם תחת אחיו ליבום ומשני כלום יש יבום כו' שהרי לא מצינו כתוב בפירוש שיהא הבן קם תחת אביו טפי מאחיו אלא ליעדה שגם האח קם תחתיו ליבום ונמצא דהכא חדא והכא חדא הוא ושאר דברים שהבן קם תחת אביו טפי מאחיו כגון שדה אחוזה ועבד עברי במסכת קידושין [יז:] וקדימת הבן לאח בנחלה כולהו מייתינן להו מדין יעידה לחוד שכ' בפירוש שהבן קם תחת אביו ואי לא דמשנינן דאפי' לגבי יבום אין האח קם תחתיו כמו בנו דכלום יש יבום אלא במקום שאין בן לא הוה מצינן לרבויי בן שיקום תחת אביו לכלום טפי מאחיו דליהוי הכא חדא והכא חדא. ולקמיה פרכינן דבן ובת ואח כמו שסדורין בפרשה ליקדמו כולהו לאב שהרי כולם קרובים למת טפי מאביו שהם קמים תחתיו ליעידה וליבום אבל האב אינו קם תחתיו לכלום: **מלמד שהאב קודם לבת.** דהא אינה קמה תחת אביה לכלום כבנו וכאחיו וסדר את הפסוקים כן איש כי ימות ובן אין לו ונתתם את נחלתו לשארו ואם אין לו שאר ונתתם את נחלתו לאחיו ואם אין לו אחים והעברתם את נחלתו לבתו ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחי אביו ואם אין אחין לאביו הקרוב אליו ממשפחתו וירש: **בן ובת כי הדדי נינהו.** כדכתיב ובן אין לו עיין עליו(א) נמצאת גם הבת פוטרת את האחין מן היבום אבל אבי המת אינו פוטר את אשת בנו מן היבום נמצאת הבת קמה תחת אביה טפי מאבי המת ואחי המת: **קודם לאחי האב.** של מת ולא לאחין משום דקרובים למת יותר מאביו שהרי קמים תחתיו ליבום אבל אביו אין קם תחתיו לכלום וסדר המקרא כך הוא ונתתם את נחלתו לאחיו ואם אין לו אחים ונתתם את נחלתו לשארו ואם אין לו שאר ונתתם את נחלתו לאחי אביו ואם אין אחים לאביו הקרוב אליו ממשפחתו וירש: **ומשני אחי האב לא צריכי קראי.** לא היה צריך לכתוב לבסוף שארו לקדם את אחי האב דסברא הוא דקודם האב לאחיו שלו לירש את בנו דאחי האב מכח מאן קאתו לירש את נכסים בן אחיהן פשיטא דמכח אבי המת שהוא אחיהם אתו והלכך למה לי קרא מאחר שכתוב למעלה שאחי האב יורשין את נכסים מי איכא למימר דהיכא דקאי אב ירתי אחים של אב בתמיה הלכך לא נכתב שארו אלא לקדם אחיו של מת דלקדם אחי האב כבר שמעינן ליה ממאי דאמר ואם אין לו אחים ונתתם את נחלתו לאחי אביו הרי הוא כמי שכתב ואם אין לו אחים ונתתם את נחלתו לאביו ואם אין לו אב ונתתם את נחלתו לאחי אביו הלכך לא נכתב שארו אלא לחדש ולומר שיקדום לאחד מהני דכתב לעיל ומנו אחי המת שהן בניו דלקדם אחי האב לא שדינן ליה דהא לא צריך כדפרישית ולקדם את בנו ואת בתו של מת לא אמרי' שהרי קרובים למת יותר מן האחין כדאמרן הלכך שדינן ליה אאחין של מת לקדם האב לבניו לירש את בנו דסד"א יקדמוהו הם שהרי קמים תחת אחיהן ליבום מה שאין כן באב: **והא קראי לאו הכי כתיבי.** דשארו לבסוף כתב אחר אחי האב והוה לן למימר דגזירת הכתוב הוא שאחי האב של מת קודמין לאביו: **קראי שלא כסדרן כתיבי.** דהא כתיבי אחי האב ואח"כ שאר אב ובעל כרחך אב קדים להו כדאמרן דהא מכח אב קאתו אלא דקדק הכתוב בסדרן משום דסמך אמאי דכתב הקרוב קרוב קודם ומעצמך תסדר אותם כפי קורבתן. ואם תאמר כיון דאין אנו הולכין אחר הסדר לשתוק קרא מיניה וליכתוב איש כי ימות ונתתם את נחלתו לקרוב אליו ממשפחתו וגו' איכא למימר דקרא צריכא טובא כדלקמן בפירקין (דף קטו.) ובן אין לו עיין עליו ואם אין לו בת עיין עליה וכן כולן: הכי גרסינן **והאי תנא מייתי לה מהכא.** דהאב קודם לאחין: **והעברת.** משמע תעביר מקרוב זה שהוא קיים כדי לתת לזה והעברת מן האב כדי לתת לבת: **במקום אחין.** שאין למת בן ובת אלא אחין. ובסיפרי [פנחס כז ח] מסיים לה הכי ומנין שהאב יורש אמרת קל וחומר כו': **אימא.** דהאי והעברת האחין דקיימי קמן קאי וקאמר והעברת מן האחין לתת לבת הא אין בת אחין יורשין אותו ואכתי אב מנלן דירית מקמי אח (ב) ואי משום דדייקינן ואי אתה מעביר נחלה מן האב ואפי' במקום בת הך דיוקא לאו מוהעברת שמעינן לה דאדרבה מוהעברת איכא למידק אתה מעביר נחלה מן האב במקום הבת: (ג) **אם כן.** לגלויי אתא האי והעברת דאחין ירתי במקום שאין בת לא ליכתוב והעברת דממילא שמעינן לה מדכתב ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחיו [במדבר כז] דהא להאי תנא קראי כסדרן כתיבי דהא לא דריש שארו לאב דנימא שלא כסדרן כתיבי: ואי

תוספות

כיון דלענין יבום בן ובת כי הדדי נינהו. וא"ת מנא לן דבת פוטרת מן היבום אי מדכתיב ובן אין לו עיין עליו הא איצטריך לאיתויי ממזר כדאמר בפ' שני דיבמות (דף כב: ושם ד"ה בן) [א] וי"ל דשקולין ויבאו שניהן ואע"ג דבפ' אלמנה לכ"ג (שם דף ע.) גבי וזרע אין (ג) לו דבת כהן שניסת לישראל משמע דלא דרשינן מיניה תרתי דקאמר אין לי אלא זרעה זרע זרעה מנין ת"ל וזרע אין לה מ"מ אין לי אלא זרע כשר זרע פסול מנין ת"ל וזרע אין לה מ"מ ופריך והא אפיקתי' לזרע זרעה היינו משום דקמרבי התם זרע פסול היינו זרע זרעה פסול דאילו זרע פסול תיפוק ליה דנבעלה לפסול לה ולהכי פריך שפיר דאי איצטריך קרא לזרע זרעה כשר היכי תו יליף זרע זרעה פסול אי נמי יש לרבות בת שפוטרת מן היבום מלא ימחה פרט לזה שאין שמו מחוי דכי האי גוונא דריש ביבמות (כד.) אבל ממזר איצטריך ריבוי משום דבזרע פסול אכתי הוי שמו מחוי וא"ת הא דתניא בפ"ק דקידושין (דף יז:) עבד עברי עובד את הבן ואינו עובד את הבת ואמאי נימא מדלענין יבום בן ובת כי הדדי נינהו הכי נמי לענין עבד עברי כדאמרינן הכא לענין נחלה ומדכתיב ועבדך שש שנים דמשמע לך ולא ליורש לא נמעט אלא את דוקא ואור"י משום דדרשינן ועבדך לך ולא לאחר כל שהוא אחר לגבי בן ובת נמי לגבי בן כאחר דמיא לענין נחלה שהבן קודם לבת וכה"ג אמרי' בפרק אין מקדישין (ערכין דף כה:) גבי שדה אחוזה דבת אינה מעמדת שדה לאביה משום דכי היכי דלגבי נחלה בת לגבי בן כאחר דמיא לענין שדה אחוזה נמי כאחר דמיא:

במקום בת אתה מעביר נחלה מן האב. פריב"ם מדלא כתיב ונתתם גבי בת כדכתיב בכולהו דהעברתם משמע לשון העברה שמעבירין נחלה ממקום הראוי לירש מן הדין למקום שאינו ראוי והשתא נושא ונותן מי הוא הקרוב שהיה ראוי להקריבו לבת ומוקי לה באב לפי שהמת יוצא יריכו ואין לך קרוב יותר ראוי ממנו ובדידיה מיסתבר לאוקומי אפי' שלא נכתב בפירוש אלא ע"י אחי האב דממילא והעברתם עליה קאי לדרוש ולקבוע בו מקום ואע"ג דאי לא כתיב והעברתם לא הייתי אומר שהאב קרוב אפי' מן האח שאינו קם תחת הבן לכלום מיהו השתא דכתיב והעברתם בבת משמע שמעבירים הנחלה ממקום הראוי מוקי לה באב:

[ג] **ואי אתה מעביר נחלה** (ד) ממקום האב במקום האחין. כלומר מדלא כתיב אלא והעברתם אחד אין לנו לעשות אלא העברה אחת ולא שתים ומכאן ואילך הקרוב קרוב קודם דהשתא דכתיב והעברתם משמע שהיה האב ראוי לקדום לבת כ"ש שראוי לקדום לאח שהבת קרובה מן האח שהיא יוצאת יריכו של מת ועוד דאין יבום במקום בת לפיכך אין להעביר נחלה מן האב אלא במקום בת לחודה כיון דכתיב בבת העברה ולא במקום אחין: ואימא

מסורת הש"ס

א) [יבמות כב:], ב) [שייך לע"ב אחר ד"ה ואין], ג) רש"ל הד"א,

תורה אור השלם

1 וְאִם אֵין אַחִים לְאָבִיו וּנְתַתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לִשְׁאֵרוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וְיָרַשׁ אֹתָהּ וְהָיְתָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֻקַּת מִשְׁפָּט כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה: במדבר כז יא

2 וְאֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ כִּי יָמוּת וּבֵן אֵין לוֹ וְהַעֲבַרְתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְבִתּוֹ: במדבר כז ח

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואימא שארו: (ב) רשב"ם ד"ה אימא דהאי והעברת וכו' מקמי אח הס"ד ואחר כך מ"ה אם כן לגלויי ואי' שלא כסדרן כתיבי ואי משום דדייקינן וכו' במקום הבת והאי דקאמר ואי אתה מעביר נחלה מן האב אפילו במקום בת הך לא משתמעא מקרא מידי אלא ה"ק מהאי וכו' דלא מיירי קרא באב אלא באחין אבל לעולם אימא לך דאב כל"ל והד"א: (ג) תוס' ד"ה כיון וכו' גבי וזרע אין לה דבת וכו' היינו משום דמאי דקא מרבינן התם זרע פסול היינו זרע זרעה: (ד) ד"ה ואי אתה מעביר נחלה מן האב:

מוסף רש"י

שדה אחוזה גופה מהאי טעמא הוא. דאי לאו האי פירכא דכלום יש יבום, לא קיי"ל לרבויי בן טפי מאח, דהתם לא בן כתיב בהדיא ולא אח כתיב בהדיא, אלא משום דקם תחת אביו ליעדה דכתיב בהדיא הוא דמרבינן להו ופרכינן עלה אדרבה מרבה אני את האח שכן קם ליבום ואיצטריך לשנויי עלה כלום יש יבום כו' הא אם יש בן אין יבום, והתם ליכא למילף מדהכי תרתי והכא חדא, דהא חדא וחדא נינהו, אלא דאיכא יעידה בבן ויבום באח דכתיב בהדיא (קדושין יז:).

מוסף תוספות

א. אע"ג דסתם אח ובן הוי אפי' ממזר וכו', אלא משום דלא נילף מבני יעקב. תוס' יבמות כב:

רבינו גרשום

דהכא. גבי בן איכא תרי מילי שכן קם תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה משום הכי דין הוא דמרבינן ליה: והכא. גבי האח ליכא אלא חדא שכן קם תחת אחיו לייבום ולא איצטריך ליה לתרוצי כלום יש ייבום: ומשני גבי בן נמי ליכא אלא חדא דהיינו יעידה דשדה אחוזה גופה מהאי פירכא הוא דקיימא ליה לתנא. כלומר מכח קושיא זו דקא מקשינן ליה כלום יש ייבום אלא במקום שאין בן מעמיד שדה אחוזה שקם בן תחת אביו ולא אח וכדאמרינן נמי כי האי גוונא במסכת ערכין דמקשי' להיכא דמוקים שדה אחוזה בידא דבן ומפיק ליה מידא דאח מה ראית לרבות את הבן ולהוציא את האח מרבה אני את הבן שכן קם תחת אביו ליעדה וליעבד עברי כדאמרינן במסכת קדושין עבד עברי עובד את הבן ואינו עובד את האח ומפיק לה התם מדרשא דקרא אדרבה מרבה אני את האח שקם תחת אחיו לייבום כלום יש ייבום אלא במקום שאין בן הא

עין משפט נר מצוה

ו א ב מיי' פ"א מהל' נחלות הלכה ג סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סימן רעו סעיף א:

רבינו גרשום (המשך)

יש בן אין ייבום ותיפוק ליה דהכא תרי והכא חדא משום דעבד עברי מהא פירכא הוא דנפיק מכלום יש יבום אלא במקום כו' וכי האי גוונא מקשי' ומפקי' במס' קידושין בעבד עברי ועיקר תירוץ מלתייהו ליכא אלא מדמתרצי כלום יש ייבום אלא במקום שאין בן ואמטול הכי לא חשיב גבי בן אלא חדא דהיינו יעידה ושדה אחוזה לא מצינן לאוקמה בידא דבן אלא משום דקא מתרץ ליה הכי: ומקשי' ואמאי חזית דמוקמת שארו זה האב של מת קודם לאחי של מת וכדמהפכת קרא ואימא שארו זה האב וכדמוקמת הכי מצינו לאוקמי מלמד שהאב קודם לבת דמהפכי לקרא הכי ואיש כי ימות ושאר אין לו ונתתם את נחלתו לבתו הא שאר יש לו ונתתם את נחלתו לו ואוקמי' לקרא כי היכי דמקדמי' אביו של מת לאחין של מת ה"נ מקדמי' האב של מת לבתו של מת הואיל דלא כתבו כסדרן ויכול יהא קודם לבן של מת דאמרינן בהאי כדאמרי' באידך ואמר ליה דאמר קרא הקרוב דכל הקרוב קודם והבן קרוב למת מאביו של מת ואביו של מת מבת ומאחיו. ומשני הא ליכא למימר דמקדמינן אב של מת מקמי בתו של מת משום דכיון דלענין ייבום בן ובת כי הדדי נינהו דכי היכי דהיכא דאית לה בן אינה זקוקה לייבום ה"נ אם אית לה בת אינה זקוקה לייבום ולענין נחלה נמי בן ובת כי הדדי נינהו דלא מקדמי' אב מקמי בת כי היכי דלא מקדמי גבי בן: והשתא דדרשת שארו זה האב ובעית לאקדומי מקמי אחין של מת ואימא לעולם אחין של מת קודמין לאב והאי דאוקמת שארו זה האב להכי ללמד שהוא קודם לאחין שלו של אב עצמו והכי מוקמי' לקראי ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחיו ואם אין לו אחים למת ונתתם את נחלתו לשארו דהיינו אביו של מת ואם אין לו שאר ונתתם את נחלתו לאחיו של אביו ואם אין אחים לאביו ונתתם את נחלתו לקרוב אליו וגו' יכול יהא קודם האב לאחיו של מת ת"ל הקרוב לו ואחיו קרוב טפי מאביו שקם תחתיו לייבום. והיכי מצינן לאוקמי ולהקדים אביו לאחיו דמאי חזית דמהפכת לקראי הכי אפכינהו הכי. ומשני משום אחי האב לא צריך קרא למעוטינהו במקום אב דודאי דאב קדים דהיכי שבקי' אב ולירש אחי אב דאתיין מכח אב אלא ודאי למאי אתא קרא לאקדומי לאחין של מת. והא קראי לאו הכי כתיבי דמקדמי' אביו של מת מקמי שאר קרובים דשארו אחר כולהו קרובים כתיב. ומשני קראי שלא כסידרן כתיבי והכי צריכי למיכתבינהו כדמוקמינא להו לעיל: והאי תנא. דאמרינן לקמן: מייתי לה. דאביו של מת קודם לאחיו של מת: מהכא דתניא את זו דרש ר' ישמעאל בר' יוסי. מהעברתם דקא משני הכתוב [לכתוב והעברתם] בבת להכי דבמקום שיש בת אתה מעביר נחלה מן האב של מת ואי אתה מעביר נחלה וכו' ומקשי' מאי חזית דאמרת הכי אימא לצד אחר הכי במקום בת אתה מעביר נחלה מן אחיו של מת

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות